

KOTKAN VAPAA-AJATTELIJAIN NIMIHISTORIASTA (7.6.2007)

Vapaa-ajattelijaliike syntyi Suomessa 1880-luvulla, jolloin myös ensimmäiset järjestäytymismuodot ovat havaittavissa. Autonomian aikana esiinnyttiin yleensä nimellä "vapaa-ajattelijat".

Kotkan Kirkostaeroneiden Yhdistys ry (16621)

Kun liikkeen yhdistyspohjainen järjestäytyminen alkoi uudelleen 1920-luvun loppupuolella, käytettiin yleisimmin nimitystä "kirkostaeroneet". Tällaisia yhdistyksiä oli Kotkan lisäksi Heinolassa, Kemissä, Kuopiossa, Pispalassa, Tampereella, Turussa ja Vampulassa.

Mutta "vapaa-ajattelijat" nimitystäkin käytettiin ja tällaisia yhdistyksiä oli Helsingissä, Lahdessa, Turussa ja Vaasassa.

Kotkan yhdistyksen perustamispäivästä on olemassa keskenään ristiriitaisia tietoja. Vapaa-ajattelijain liiton arkistossa olevan, Aili Hassisen laatiman, kirjoituksen mukaan perustamispäivä olisi ollut 6.10.1929 (pitäisikö olla 16.10.1929?). Hassinen toimi pitkään Kymin vapaa-ajattelijain yhdistys ry:ssä. Monisteen "Kotkan Vapaa-ajattelijat 50 v." mukaan perustamiskokous pidettiin Kotkan työväenyhdistyksen talolla 4.10.1929, jolloin valittiin viisihenkinen toimikunta. Sen tuli "laatia sääntöehdotus perustettavaa yhdistystä varten ja kutsua kokoon yhdistyksen yleinen kokous". Tämä kokous pidettiin 16.10.1929 (Mainittu julkaisu, s. 3-4.)

Yhdistysrekisterissä on kuitenkin tallessa perustamiskirja, jolla Kotkan Kirkostaeroneiden Yhdistys r.y. perustettiin. Yhdistys syntyy kun perustamiskirja allekirjoitetaan. Mitään perustavaa kokousta ei välttämättä tarvita. Kotkan yhdistyksen perustamiskirja allekirjoitettiin 9.10.1929, ja perustajajäsenet olivat: Abel Levänen, Aino Heino, Ansgarius Parkkila, Paavo Heinonen, Herman Segerman, Hjalmar Hämäläinen, Martti Leskinen ja Oskar Oksanen, yhteensä kahdeksan henkilöä.

Viikkoa myöhemmin Kotkan työväenyhdistyksen (KTY) talolla pidettiin yhdistyksen vuosikokous 16.10.1929, jossa oli läsnä 65 henkilöä. Kokouksen puheenjohtajana toimi Abel Levänen ja sihteerinä Aino Heino. Levänen valittiin myös yhdistyksen puheenjohtajaksi. Muiksi johtokunnan jäseniksi valittiin Aino Heino, Hilma Valjakka, J. Jokinen, Herman Segerman, Hjalmar Hämäläinen, Oskar Oksanen ja varalle Hilma Salomaa, J. Savioja ja Ansgarius Parkkila. Valituiksi tuli siis seitsemän varsinaista jäsentä ja kolme varajäsentä.

Valittu johtokunta piti seuraavana päivänä, 17.10.1929, kokouksen KTY:n talolla, jolloin yhdistyksen varapuheenjohtajaksi valittiin Herman Segerman, sihteeriksi Aino Heino ja varasihteeriksi Oskar Oksanen.

Leväsen osoite oli Norska 18, Segermanin Metsontie 32, Heimon Bulevardinkatu 2 A 9 ja Oksasen Metsontie 26.

Perustamisasiakirjat vietiin paikallisviranomaiselle 7.12.1929, ne saapuivat sosiaaliministeriöön 31.12.1929 ja yhdistys rekisteröitiin 18.1.1930 saaden rekisterinumeroon 16621.

Yhdistyksen vuosikokous vuonna 1932 pidettiin KTY:n talolla, huoneessa 28, 31.1.1932 kello 16 ja läsnä oli 18 henkilöä. Puheenjohtajaksi valittiin edelleen Gabriel Palola, joka oli siis aiemmin tullut Leväsen tilalle. Toimikunnan kokouksessa 31.1.1932 valittiin virkailijat vuodeksi 1932. Varapuheenjohtajaksi valittiin Veikko Liljander, sihteeriksi Oliver Jussila ja varasihteeriksi Martti Ihonen.

Muutosilmoituksen yhdistys teki 29.9.1932 ja muutokset rekisteröitiin 9.11.1932. Varapuheenjohtajana toiminut Juho Ekholm erosi ja hänen tilalleen oli valittu Veikko Liljander (osoite Sokeritehdas n:o 14). Nimenkirjoittajat olivat nyt puheenjohtaja Gabriel Palola (os.

Gabriel Palola (os. Pajutie 9), varapuheenjohtaja Veikko Liljander, sihteeri Oliver Jussila (os. Kuusitie 20) ja varasihteeri Martti Ihonen (os. Bulervardinkatu 2).

Kotkan ja ympäristön siviilirekisteriläisten yhdistys ry (27001)

Vuosikokouksessa KTY:n talolla 9.2.1936 kokouksen puheenjohtajana toimi yhdistyksen puheenjohtaja Gabriel Palola ja sihteerinä Martti Ihonen. Läsnä oli 42 jäsentä. Tässä kokouksessa muutettiin yksimielisesti yhdistyksen nimi Kotkan ja ympäristön siviilirekisteriläisten yhdistykseksi. Muutenkin muutettiin sääntöjen pykälä 1, 2 ja 3. Nimenmuutos rekisteröitiin 28.5.1936 ja myös rekisterinumero vaihtui.

Yhdistyksen puheenjohtaja Palola ja sihteeri Jussila erosivat ja heidän tilalleen valittiin puheenjohtajaksi Tuomas Olavi Lylynoja Tiutisista, sihteeriksi Aarne Mantere, varapuheenjohtajaksi Martti Mattila ja varasihteeriksi Martti Ihonen.

Lylynoja oli syntynyt 7.3.1913 Tammelassa ja siirtynyt Kotkan evankelis-luterilaisesta seurakunnasta Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 2.5.1930.

Toimi Aarne Kallenpoika Mantere (s. 22.3.1898 Orimattilassa) oli siirtynyt Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 3.7.1928 Kotkan evankelis-luterilaisesta seurakunnasta. Itsellinen Martti Mattinpoika Mattila (s. 29.9.1902 Iitissä) oli siirtynyt Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 20.10.1930 Iitin evankelis-luterilaisesta seurakunnasta.

Puheenjohtajina toimivat Tuomas Lylynojan jälkeen Uno Salminen (Kymistä) (pp. 18.9.1945), Veikko Hurme ja Taavi Lepistö (VNA ja VAJ 1947:4, 72).

Työmies Veikko Albert Kaarlonpoika Hurme (s. 14.7.1904 Anjalassa) oli siirtynyt Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 21.6.1931 Orimattilan kunnan siviilirekisteristä.

On selvittämättä, miksi vapaa-ajattelijat kutsuivat itseään tällaisella nimellä (siviilirekisteriläiset), joka ei suoraan kerro mitään heidän toimintansa aatteellisesta laadusta. Kuulopuheiden mukaan viranomaisen ei olisi hyväksynyt yhdistysrekisteriin nimitystä "vapaa-ajattelijat", mutta tieto on epävarma. Sitä vastaan puhuvat Wallilan Vapaa-ajattelijain yhdistys ry:n ja Vapaa-ajattelijain yhdistys Aionit r.y:n hyväksyminen yhdistysrekisteriin.

Kotkan Vapaa-ajattelijain Yhdistys r.y. (49901)

Sotien jälkeen nimitys "vapaa-ajattelijat" palaa yleisesti käyttöön. Kotkan ja ympäristön siviilirekisteriläisten yhdistys ry:n vuosikokous 25.3.1946, joka pidettiin Kotkan työväenopiston juhlasalissa, oli hyväksynyt liiton yhdistyksen mallisäännöt säännöikseen. Säännöt oli painettu Oy Parno Ab:n painossa Helsingissä 1946. Seuraavana vuonna vuosikokous 26.3.1947 vahvisti edellisen vuosikokouksen päätöksen ja uudeksi yhdistyksen nimeksi rekisteröitiin 24.5.1948 Kotkan Vapaa-ajattelijain Yhdistys r.y. Myös rekisterinumero vaihtui taas.

Yhdistyksen puheenjohtajana toimi työvoimapäällikkö Taavi Lepistö (Taavetti Sefanias Taavetinpoika Lepistö). Hän oli syntynyt 31.12.1884 Ikaalisissa ja siirtynyt Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 3.3.1923 Kotkan kaupunkiseurakunnasta. Sihteerinä toimi työmies Eino Ilmari Edvardinpoika Kaipainen (s. 4.8.1909 Kotkassa), joka oli siirtynyt Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 14.6.1934. Varapuheenjohtaja oli metallityömies Sulo Villiam Paavola (s. 20.2.1900 Kymmin kunnassa), joka oli siirtynyt Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 5.12.1925.

Lepistön jälkeen puheenjohtajaksi valittiin sekatyömies Pietari Pekanpoika Manninen. Hän oli syntynyt 25.4.1895 Jäppilässä ja siirtynyt Kotkan kaupunkiseurakunnasta Kotkan kaupungin siviilirekisteriin 8.11.1944. Puheenjohtajaksi hänet rekisteröitiin 10.1.1950 (YREK; VAJ 1949:3-4, 62).

Mannisen jälkeen puheenjohtajina toimivat Karl Karlsson (VAJ 1950:2, 31), Karl G. Koskelin (VAJ 1955:2, 29), Reino Valjakka (VAJ 1959:3, 94) ja teknikko Erkki Olavi Helve (s. 18.8.1927 Kotkassa, pp. 24.4.1969, YREK). Helve oli siirtynyt Kotkan seurakunnasta siviili-rekisteriin vuonna 1950.

24.4.1969 merkittiin rekisteriin jälleen yhdistyksen uudet säännöt. Nämäkin olivat Vapaa-ajattelijain liiton yhdistyksen mallisäännöt, mutta niiden 2 §:n a) kohdasta ja 4 §:stä poistettiin sanat "valtiokirkkoon kuulumattomat". Alun perin Kotkan Kirkostaeronneiden Yhdistys ry:n sääntöjen mukaan jäseneksi pääsi vain "Suomen kansalainen, joka on kirkosta eronnut ja joka ei kuulu mihinkään uskontokuntaan eikä uskonlahkoon ja jonka johtokunta hyväksyy." (Säännöt 3 §, YREK). Nyt myös valtiokirkkoon kuuluville tuli mahdolliseksi liittyä yhdistyksen jäseniksi. Toinen muutos oli, että mallisääntöjen 7 §:ään, joka koski vapaajäsenyyttä, tehtiin lisäys: "Entiset vapaajäsenet säilyttävät oikeutensa." Yhdistyslaki ei sallinut jo saavutettujen oikeuksien kumoamista. Vapaajäseneksi oli oikeutettu pääsemään jäsen, joka oli suorittanut maksunsa 25 vuoden ajalta ja oli täyttänyt 50 vuotta.

Kotkan Vapaa-ajattelijat r.y. (49901)

Tuorein nimenmuutos merkittiin rekisteriin 9.4.1974. Uusi, ytimekkäämpi nimi oli Kotkan Vapaa-ajattelijat r.y. Puheenjohtajia olivat Tenho Kalevi Siiteri (pp. 9.4.1974, YREK; VAJ 1972:3, 61), Aira Simola (VAJ 1976: 3, 71), Aarne Yrjönen (1980:4, 95), Keijo Ilmari Moberg (pp. 19.9.1984, YREK) ja Esa Lassi. Nykyisin puheenjohtajana toimii Maija Palmu (pp. 31.7.2006, YREK).

Kimmo Sundström

Lyhenteet

pp	päätöspäivä
VAJ	Vapaa Ajattelija –lehti
VNA	Valtioneuvoston arkisto
YREK	Yhdistysrekisteri Helsinki